

ಕುವೆಂಪು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕತೆ

ಶೋಭಾರಾಣಿ ಎನ್.

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು,

ವಿಜಯನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು.

shobharani.prabhu@gmail.com

Article Link: <https://aksharasurya.com/2023/06/shobharani-n/>

ಕುವೆಂಪು ನವೋದಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವರು. ಹೀಗಾಗಿ ನವೋದಯದ ಪ್ರಮುಖ ಮೌಲ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದ ಆದರ್ಶ, ದೇಶಪ್ರೇಮ, ನಿಸರ್ಗಾರಾಧನೆ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ (ಮತದ ಮೌಢ್ಯವಲ್ಲ), ಪರಂಪರೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಅರಿವು/ಗೌರವ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಾಗಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಮುಖ್ಯ ವಿಚಾರಗಳೆಂದರೆ, ಕುವೆಂಪುರವರ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ ಅಂಧಾನುಕರಣೆಯಾಗಿ ಎಂದೂ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ; ಅವರ ದೈವಾರಾಧನೆ ಕಂದಾಚಾರಗಳಿಗೆ, ಕರ್ಮತ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ; ಅವರ ಆದರ್ಶವಾದವು ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಮುಸುಕು ಹಾಕಲಿಲ್ಲ; ಪರಂಪರೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಗೌರವ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪುರವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲಮಾನದ ಎಲ್ಲ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಪ್ರಖರ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡವರು. ಇದನ್ನು ಅಭಿನ್ನವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬರಹ ಮತ್ತು ಬದುಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಇದೇ ಬೆಳಕನ್ನು ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ಬೀರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತವರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ 'ವಿಚಾರಕ್ರಾಂತಿ'ಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದವರು.

ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಮಗು ಕೇವಲ ಮಗು ಮಾತ್ರ. ಅದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆಯದಾಗಿರಲಿ, ಶೂದ್ರ-ದಲಿತರ ಮನೆಯದಾಗಿರಲಿ; ರಾಜನದಾಗಿರಲಿ, ಸೇವಕನದಾಗಿರಲಿ; ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರಲಿ ಅಥವಾ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲೇ ಜನಿಸಿರಲಿ, ಅದು ಮಗು ಮಾತ್ರ. ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೂ ಅಮೃತಾತ್ಮಗಳೇ. ಆದರೆ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಚಾರದ ಧರ್ಮದ ಕಬ್ಬಿಣ ನೇಣು ಬಿಗಿದು ಈ ಅಮೃತಾತ್ಮಗಳ ಗೋಣು ಮುರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ವಿನಾಶಕರ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತಡೆದು ಅಮೃತಾತ್ಮಗಳನ್ನು ಅನಿಕೇತನವಾಗಿಸಬೇಕಾದರೆ ವಿಚಾರ ಕ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು

ನಿರಂಕುಶಮತಿ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದುದು ಎನ್ನುವ ಕುವೆಂಪುವರವರ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಸಮಗ್ರ ನೋಟವಿರುವುದು ವಿಶ್ವ ಮಾನವತೆಯ ಚಿಂತನೆಯ ಮೇಲೆ.

ಅಸಮಾನತೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿರುವ ಸ್ಥಾಪಿತ ಯಜಮಾನಿಕೆಗಳನ್ನು ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವ ಶೂನ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಮಹತ್ತರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವೈಚಾರಿಕತೆಯು ಕುವೆಂಪುರವರಲ್ಲಿ ಸೃಜನಶೀಲ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇವರ ಬಹುಪಾಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸತ್ಯದ ಅನ್ವೇಷಣೆಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಅಬ್ಬರದ ಘೋಷಣೆಗಳಿಗಿಂತ ತಣ್ಣನೆಯ ಆದರೆ ಹರಿತವಾದ ಕಾವ್ಯಾಚ್ಛಾದಿತ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದೆ. ಕುವೆಂಪುರ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಚೇತನದ ಜೊತೆಗೆ ಜಡ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಒಳಗು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಜಗತ್ತಿನ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜಡವಾದ ಕಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಶಕ್ತಿಯುತ ಪಾತ್ರವೇ.

ಕುವೆಂಪುರವರ ಬಹುಪಾಲು ನಾಟಕಗಳು ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವಂಥವು. ಅಂತಹ ಭವ್ಯತೆ ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣ. 'ಬೆರಳ್ಳಿ ಕೊರಳ್', 'ಬಿರುಗಾಳಿ', 'ಮಹಾರಾತ್ರಿ', 'ಜಲಗಾರ', 'ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ', 'ಚಂದ್ರಹಾಸ', 'ಕಾನೀನ', 'ಬಲಿದಾನ' ಮೊದಲಾದ ನಾಟಕಗಳು ಕೇವಲ ನಾಟಕಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅವು ಒಂದೊಂದೂ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಾಗುವಂಥ ವಿಶಾಲ ಭಿತ್ತಿಯವು.

ಕುವೆಂಪುರವರ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ಒಂದೆಡೆ ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ಪ್ರತಿರೋಧದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮುಖಾಮುಖಿಯಲ್ಲಿ, ಒಮ್ಮೆ ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ದೇಸೀ ಮತ್ತು ವಸಾಹತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮುಖಾಮುಖಿಯಲ್ಲಿ- ಹೀಗೆ ಹಲಬಗೆಯ ವೈರುಧ್ಯಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅವಲೋಕನ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ನಿಸರ್ಗಪರ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುವ ಮಹತ್ವದ ವಿಚಾರವೆಂದರೆ- ಅರಣ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮನುಷ್ಯನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸುವ ಹೊಸ ಎಚ್ಚರ ಮತ್ತು ತಿಳುವಳಿಕೆ. ಇದನ್ನು “ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ”ನಲ್ಲಿನ ಹಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ “ಬೆರಳ್ಳೆ ಕೊರಳ್” ನಂತಹ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. “ಬೆರಳ್ಳೆ ಕೊರಳ್” ನಾಟಕವು ವನ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಅರಣ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ /ಪ್ರತಿಮಿಸುವ ಇಲ್ಲಿನ ಏಕಲವ್ಯ ಮೇಲುವರ್ಗದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ತನಗೆ ಮತ್ತು ತನ್ನಂತಹವರಿಗೆ ಚರಿತ್ರೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ನಿರಾಕರಿಸಲಾದ ಸವಲತ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ/ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳವನು. ಈ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಆತ ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕೃತ ಮನಸ್ಸು ಕುತಂತ್ರದಿಂದ ಬೆರಳು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಆತನ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯದ ಹಂಬಲ ಎಂಬುದು ನೀರೆರೆಚಿದೊಡನೆ ಆರಿಹೋಗುವ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲ. ಒಳಗೇ ಕುದಿಯುತ್ತಾ ಸ್ಫೋಟಗೊಳ್ಳುವ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯಂತದ್ದು. ಏಕಲವ್ಯನ ಬೆರಳನ್ನು ಬಲಿ ಪಡೆದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಅರ್ಜುನರ ಭವಿಷ್ಯ ಕತ್ತಲಾದದ್ದು ಸ್ವತಃ ಆಚಾರ್ಯರ ಅರಿವಿಗೆ ಬಾರದೇ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಪಡೆದ ಬೆರಳ ಬಲಿಗೆ ತನ್ನ ಕೊರಳ ಬೆಲೆಯನ್ನೇ ತೆರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯತಿಯ ಸತ್ಯ ಗೋಚರಗೊಂಡಾಗ ಆತನಾಡುವ ಮಾತು “ಅಂತೆ ಕರ್ಮದ ಪಾಂಗು, ಮರಿಗೆ ಮರಿ..ಮರಿಗೆ ಮರಿ ಬೆರಳ್ ಗೆ ಕೊರಳ್”¹ ಹೀಗೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ ದುರಂತಗಳ ಕೊಂಡಿ.

ಈ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪವನ್ನು “ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ”ಯ ಶಂಬೂಕನ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. “ಉತ್ತಮ ಶಿಲ್ಪಿ ಕಟ್ಟಿದ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಹಳತಾಗುತ್ತ ಬಂದಂತೆಲ್ಲ, ಇಲಿ ಹಲ್ಲಿ ಬಾವಲಿ ಮೊದಲಾದ ಅನಾಹೂತ ಜೀವ ಜಂತುಗಳೂ ಗೂಡು ಬೀಡು ಮಾಡುವುದುಂಟು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮಹಾಕೃತಿಗೂ ಅಂತಹ ಗತಿ ಒದಗಿದರೆ ಅದು ಅದರ ಪುರಾತನತ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಥೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿರುವುದಂತೂ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂರ್ಖ ಕಿರೀಟವಿಟ್ಟಂತಿದೆ”² ಎಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟ ಅರಿವಿನಿಂದಲೇ ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಶಂಬೂಕ ಮುನಿಯ ಪಾತ್ರ

ಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಶೂದ್ರನ ವಿನಿಪಾತವಾದೊಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಮಾರನು ಬದುಕಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವ ಮೂಲದಲ್ಲಿನ ಅಸಹ್ಯ ವರ್ಣಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಇಂದ್ರನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ 'ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ' ಉತ್ತರದಂತಿದೆ. ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ, ಅರ್ಹನಲ್ಲ ಎಂಬ ಸ್ಥಾಪಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತನ್ನ ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ತಪೋಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕವೇ ಪ್ರತಿಭಟನಾತ್ಮಕ ಉತ್ತರ ನೀಡುತ್ತಾನೆ ಶಂಬೂಕ ಮುನಿ. ನಾಟಕದುದ್ದಕ್ಕೂ ಶಂಬೂಕ ಋಷಿ ಧರಿಸುವ ಮೌನ ಈ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಶಕ್ತಿ/ಪುಷ್ಟಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು 'ಜಲಗಾರ' ನಾಟಕದ ಜಲಗಾರನಂತೂ ಹೊಸ ಕಾಲದ ಹೊಸ ಎಚ್ಚರದ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಅರಸುವ ದೇವಾಲಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವೈಚಾರಿಕತೆಗೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದೈವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಪಡೆಯುವ ಕಾಯಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಮೂಲಕ ಉತ್ತರ ನೀಡುತ್ತಾನೆ ಜಲಗಾರ. ದೇವರು, ಧರ್ಮ, ಆಚರಣೆ ಇವುಗಳು ಯಾವುವೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಬೇಕಾದಿಲ್ಲ. ಅವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಪಡೆದಾಗ ಮಾತ್ರ, "ಕರ್ಮವಾರಾಧನೆ ಸೇವೆಯೇ ಪೂಜೆ, ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಪೊರಕೆ ಆರತಿ, ಗುಡಿಸುವುದೇ ನನ್ನ ದೇವರ ಪೂಜೆ"³ ಎನ್ನುವ ಜಲಗಾರನಲ್ಲಿ ಶ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಈ ಜಲಗಾರ ಶ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ವಂಶ ಪಾರಂಪರ್ಯ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಲಿಪಶು ಕರ್ಣ. ಉಳ್ಳವರ ಪೊಳ್ಳು ನೈತಿಕತೆಗೆ ಕರ್ಣನ ಭವ್ಯ ಬದುಕು ಸಮಿತ್ತಿನಂತೆ ಉರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ದುರಂತ ಕುವೆಂಪುರ "ಕಾನೀನ" ನಾಟಕದ ವಸ್ತು. ರಾಜನಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಹತೆಗಳಿದ್ದಾಗಲೂ ಕೇವಲ ವಂಶಕೀರ್ತಿ ಎಂಬ ಬೆನ್ನಾಸರೆಯಿಲ್ಲದೆ, ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅವಮಾನ ಮತ್ತು ಅಸಹಾಯಕತೆಗಳ ಬೇಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಯುವ ನಿತ್ಯ ನೋವಿನ ಪಾತ್ರ ಕರ್ಣನದು. ಹೀಗೆ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಕುಸಿದು ಹೋಗಿದ್ದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ದುರ್ಯೋಧನನ ಸ್ನೇಹ ಈತನಿಗೆ ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಬೆತ್ತದ ಆಸರೆ ದೊರೆತಂತಾಗಿ, ಆತನಿಗೇ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೂ ಆತ ರಾಜ ಮನೆತನದವರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಾಗಿ ತಾನು ಆಹುತಿಯಾಗುವ ದುರ್ವಿಧಿಗೆ ತಲುಪುತ್ತಾನೆ. ಉಳ್ಳವರ ಅಹಂ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನೊಬ್ಬ ಹೀಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವ ದುರಂತದ ಮತ್ತೊಂದು ನಿದರ್ಶನವನ್ನು

“ಶೃಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ” ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. “ಅಂತುಂ ಶ್ರೀಮಂತರ ಕಲಹಾಗ್ನಿಗೆ ಯಜ್ಞಪಶುಗಳೆಮ್ಮಂತಹ ದರಿದ್ರರಲ್ಲೆ?”⁴ ಎಂಬ ಮುದುಕಿಯ ಮಾತು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದುದು. “ಮಹಾರಾತ್ರಿ” ನಾಟಕದ ಗೌತಮನ ಮಹಾ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಕೇವಲ ಭೋಗ ಜೀವನದ ತ್ಯಾಗ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಅತಿಭೋಗದ ಬದುಕು- ಈ ಎರಡರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬುದ್ಧ ಹೂಡಿದ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಬಂಡಾಯವಾಗಿದೆ.

“ಶೃಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ” ನಾಟಕದ “ನಾಟಕದ ಕಳ್ಳನನ್ ಪಿಡಿದು ಸೆರೆಮನೆಗುಯ್ಯೆ ಏನಾಟಮಾದಪುದು”⁵ ಎಂಬಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ, ಮಹಾರಾತ್ರಿ ನಾಟಕದ “ಇಲಿಗಳಿವು ಬಡಜನರ ಪೀಡಿಸುವುದೇ ಹೊರತು ದೊಡ್ಡವರ ತಂಟೆಗೇ ಕಾಲಿಡವು”⁶ ಎಂಬಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ, “ಒಡೆಯನೀ ಪರಿ ಹುಚ್ಚನಾದೊಡೆ ವಿಧೇಯನಾಗಿರಬೇಕೇ?”⁷ ಎಂಬಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾಗಲೀ ಇಂದಿನ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ರಾಜಕಾರಣದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಿಗೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿವೆ.

ವೈಚಾರಿಕತೆ ಎಂಬುದು ಸಮಾಜ, ಧರ್ಮ, ರಾಷ್ಟ್ರವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ನೀತಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂತದ್ದು. ವಿಚಾರಕ್ರಾಂತಿ ಎಂಬುದು ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾದಂತದ್ದು. ವರ್ಗ-ವರ್ಣ-ಅಧಿಕಾರ-ಈ ಯಾವುದೇ ನೆಲೆಯಿಂದ ನಡೆಯುವ ಶೋಷಣೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಶೋಷಿತ ವರ್ಗ ಸಿದ್ಧಿಬೇಡಿಕೆಯಾದುದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಗತ್ಯ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಸಿದ್ಧಿಬೇಡಿಕೆಯಾಗ ಶೋಷಿತ ವರ್ಗವು ತಾನೂ ಮತ್ತೊಂದು ಶೋಷಕ ವರ್ಗವೇ ಆಗಿ ಮಾರ್ಪಡಬಹುದಾದ, ಇಲ್ಲವೇ ಶೋಷಕ ವರ್ಗದ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಅಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆವಾಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಅಪಾಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪುರವರ ವೈಚಾರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ, ಧರ್ಮ, ರಾಜಕಾರಣ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಮೂಲಗಳಿಂದಾಗುತ್ತಿರುವ/ ಆಗಿರುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾತ್ವಿಕ ಸಿಟ್ಟಿದೆ, ಅಸಮಾಧಾನವಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಿಟ್ಟು, ಕ್ರೋಧ, ಅಸಮಾಧಾನಗಳು ತನ್ನ ಸಹಜೀವಿಯೊಂದಿಗಿನ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಬದಲಾವಣೆಯ ಬಗೆಗಿನ ನಿರಂತರ ಹಂಬಲ. ಇವರ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದು “ಪರಿವರ್ತನೆ ಜಗದ ನಿಯಮ” ಎಂಬ ತತ್ವ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಅವರ ಒಟ್ಟು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಕಾವ್ಯವಾಗಿರಲೀ, ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿರಲೀ, ನಾಟಕಗಳೇ ಆಗಿರಲಿ, ಅಲ್ಲಿನ ದೋಷಪೂರ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳ

ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೂ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಲು ಒಂದು ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ, ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವರು ಪುಟಕ್ಕಿಟ್ಟು ಚಿನ್ನದಂತೆ ದೋಷವನ್ನು/ಕಾಳಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಶುದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವು ಬೆರಳು ಗೆ ಕೊರಳು ನ ಆಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣ, ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕಾನೀನದ ಕುಂತಿ, ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನನ ಕೈಕೇಯಿ, ಮಂಥರ ಮತ್ತು ರಾವಣ-ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಪ್ರಾಚ್ಯ ಮತ್ತು ಪೌರಾಣ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮಂಥನದಿಂದ ಶೋಧಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾನವೀಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಯೊಂದು ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಚಲನಶೀಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮೌಢ್ಯ, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ದಾಸ್ಯ, ಕೋಮುರಾಜಕಾರಣ, ವರ್ಗ/ಜಾತಿ ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದ “ಪಂಚಮಂತ್ರ”ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಇವುಗಳ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ‘ಸಪ್ತಸೂತ್ರ’ಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ದುರಂತವೆಂದರೆ ದ್ವೇಷ, ಅಸೂಯೆಗಳೇ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಸ್ವಸ್ಥ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ದಾರ್ಶನಿಕ ಕವಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ವಿಶ್ವ ಮಾನವ ಕಲ್ಪನೆ ಇನ್ನೂ ಕನಸಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಸಂಕಲಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಕುವೆಂಪುರವರ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಬರಡಾದ ವಾದ-ವಿವಾದಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತದ್ದಲ್ಲ. ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಆಳವನ್ನು ಅರಿತು ಪರಿಹಾರದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡ ನೆಲಮಟ್ಟದ/ ನೆಲಮುಟ್ಟುವ ಚಿಂತನೆ. ಅದನ್ನು ಕೃಷಿ ಮಾಡಿ ಆಕಾಶದತ್ತರದ ನ್ಯಾಯವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇಂದಿನ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗಳ ಹೆಗಲ ಮೇಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿಗಳಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

1. ಬೆರಳ್ ಗೆ ಕೊರಳ್, ಕುವೆಂಪು, ಪುಟ-44.
2. ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ, ಕುವೆಂಪು, ಪುಟ-3 ಮತ್ತು 4.
3. ಜಲಗಾರ, ಕುವೆಂಪು, ಪುಟ- 5.
4. ಶ್ಮಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ಕುವೆಂಪು, ಪುಟ-33.
5. ಶ್ಮಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ಕುವೆಂಪು, ಪುಟ-17.
6. ಮಹಾರಾತ್ರಿ, ಕುವೆಂಪು, ಪುಟ-23.
7. ಮಹಾರಾತ್ರಿ, ಕುವೆಂಪು, ಪುಟ-14.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಕೃತಿಗಳು:

1. ಮಹಾರಾತ್ರಿ (1995), ಕುವೆಂಪು, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
2. ಕಾನೀನ (1987) ಕುವೆಂಪು, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
3. ಶ್ಮಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ (1996), ಕುವೆಂಪು, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
4. ಬೆರಳ್ ಗೆ ಕೊರಳ್ (1996), ಕುವೆಂಪು, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
5. ಜಲಗಾರ (1997), ಕುವೆಂಪು, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
6. ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ (1987), ಕುವೆಂಪು, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
7. ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ: ಸಂಪುಟ-2 (2004), ಸಂ. ಕೆ. ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. ಹಂಪಿ.
8. ಕುವೆಂಪು ನಾಟಕಗಳ ಅಧ್ಯಯನ (2002), ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು.
9. ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕತೆ (2014), ಕೋ. ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ.